

Valthermond fietsroute: 16 km

Valthermond Fietsroute

FIETSRUTE 16 KM

Een boeiende fietstocht langs de bezienswaardigheden uit het verleden van Valthermond, van turfwinning en uitvinders tot en met kogelflesjes en een zwarte dag in het veen in 1917.

Startpunt

Valtherweg 36, 7875 TB Exloo

Parkeren kan gratis bij het Fletcher hotel

[Routebeschrijving via Google maps](#)

Lengte route 16 km

GPS-Startpunt

52°51'51.0"N 6°53'04.4"E

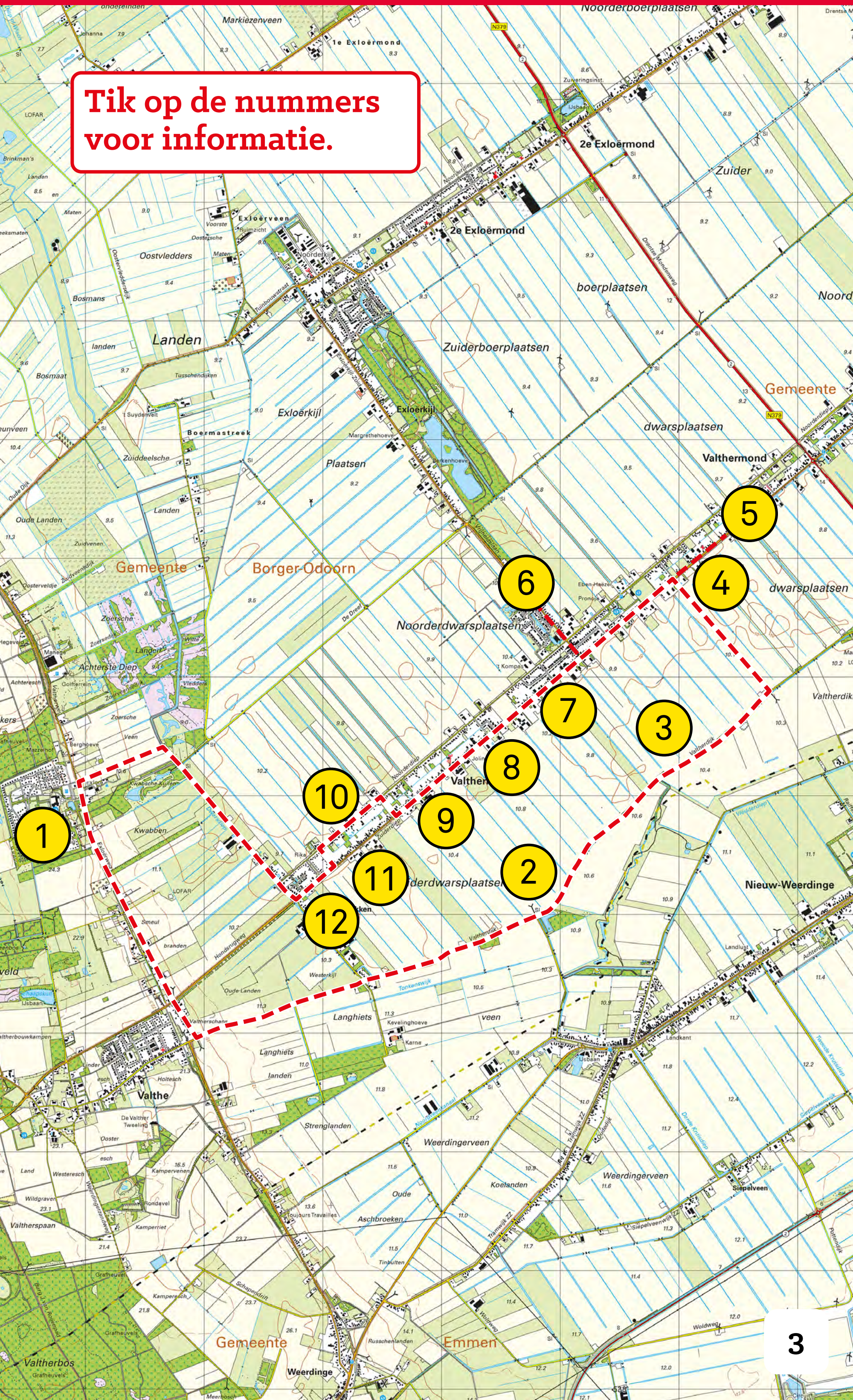
Begaanbaarheid paden

Goed begaanbaar in alle seizoenen

- Deze pdf werkt het beste in Acrobat Reader of iBoeken.
- Printen: maak gebruik van de mogelijkheden van uw eigen printer. [Zie tips.](#)

Tik op de nummers voor informatie.

1 Start, Fletcherhotel

kaart

- **Neem fietspad richting Valthe.**
- **Na 100 meter vindt u links een wandelbos van het Drents Landschap.**
- **Vervolg fietspad - na ca. 1100 meter gaat dit over op de Vlintweg.**
- **Na ca. 150 meter ziet u aan de linkerkant het informatiebord Smeulbrandenweg.**
- **Circa 200 meter verder aan de linkerkant een monument ter herinnering aan het bezoek van Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik aan de Veenkolonie Valthermond in 1907. (Rechts van de weg verse groente verkoop Vlintengewas.)**
- **Vlintweg aanhouden en na ca. 550 meter straat oversteken en vervolg route.**
- **Na 400 meter linksaf de Hoofdstraat op.**
- **Hier ziet u een herkenningspunt van het verdwenen spoor uit 1905. Rechts het oude station en stationshuis van Valthe.**
- **Vervolg Valtherdijk richting Valthermond. Let op. Bij driesprong rechtdoor en niet linksaf zoals op de wegwijzer van de ANWB staat aangegeven.**
- **Na ca. 1700 meter kruising met de Valtherblokken-Zuid.**
- **Hier staat rechts voor de kruising een infobord van de Valtherdijk en de Valtherveenbrug.**
- **Kruising recht oversteken richting de Valtherdijk. Volg de Valtherdijk.**

2 **Mijn Valthermond**

kaart

- Volg de Valtherdijk. Na 1500 meter rechts het zandgat van de familie Venema.
- Circa 500 meter verder vindt u een infobord van de Valtherveenbrug.

Het is de rust en de ruimte van de Dreef tot aan de Valtherdijk van Musselkanaal tot aan Valthe dat is waar ik naar luister en kijk.

Het is de rust en de ruimte de luchten nog schoon lange boeren plaatsen, kaarsrecht dat is de plaats waar ik woon.

Het is de rust en de ruimte waarvan ik zo geniet geniet van de korenvelden maar ook van de aardappels, mais en biet.

Het is de rust en de ruimte hier voel ik mij thuis kan genieten van het uitzicht maar ook van de oude sluis.

Het is de rust en de ruimte van voor tot achter in de Mond hier zien we de zon nog ondergaan aan 't Noorderdiep in Valthermond.

Hier is de rust en de ruimte van Noord naar Zuid en van Oost naar West hier hebben we geen files mijn Valthermond.....ik woon hier best!

Jan H.Ottens

3 Hoe het begon

kaart

- Ruim 2 kilometer verder linksaf. U fietst nu op de weg genoemd Plaats 49.

Voor dat de turfwinning in Valthermond begon was het hier een moerasachtig gebied (Oostermoerse venen) Het was een gebied dat nauwelijks begaanbaar was. Alleen die het gebied kenden, kon zich hier verplaatsen. Er was slechts één weg 'de Valtherdijk' die een verbinding vormde vanaf de Hondsrug (Valthe) naar Ter Apel. Echter een nog veel oudere weg was de 'Veenbrug' deze weg van boomstammen in het moeras, lag er al voor onze jaartelling. Ook deze eeuwen oude weg 12 km, liep van de Hondsrug richting Terwisch bij Ter Apel. Toen in 1853 Valthermond vanaf

Musselkanaal aan snee (turfgraven) kwam, kwamen de veenarbeiders overal vandaan. Ze kwamen uit Duitsland, Friesland maar vooral uit het Groninger gebied. Zo komt het dan ook dat men in Valthermond, niet Drents maar Gronings spreekt.

Het turfgraven werd hoofdzakelijk met de hand gedaan, en in het begin was het voornamelijk seizoenwerk. Nadat begonnen was met de vervening van Valthermond, vestigden de eerste bewoners zich in de nabijheid van de Kavelingen (slaapstreek). De veenarbeiders woonden hier in eenvoudige huisjes of in een plaggenhut. Plaggenhutten stonden vaak in veenontginningsgebieden. Later ging men ook tussen het Zuider en het Noorderdiep aan de Middenweg ofwel in de volksmond ook wel Middeweg genoemd wonen. Het waren kleine huisjes die daar stonden. Deze huisjes werden op battings gezet van ongeveer 50 tot 60 cm in het veen. Hier werd een muur omgebouwd van zo'n 1.15 hoogte. De huisjes werden gebouwd om in te slapen en te eten. Vooral de seizoenarbeider maakte hier gebruik van. Later woonden er ook gezinnen in. Och, het waren best leuke huisjes met een voorkamer, maar zonder zolder. In de schuur van het huisje was meestal de keuken. De kinderen sliepen in de bedstee. Valthermond kende ook plaggenhutten, maar daar woonden vaak

mensen uit armoe, of dat men door omstandigheden niet anders kon.

Valthermond is van oorsprong een veengebied, waar hele gezinnen in het veen werkten. Als mensen voor een vervener werkten of voor een veenbaas, dan woonde men hier ook vaak voor. In het begin was dit gratis, maar gaandeweg toen er betere huizen kwamen en ook onderhoud moest plaats vinden, moest men ook huur betalen.

Ook de mechanisatie in het veen stond niet stil. Vooral na de eerste wereldoorlog zo rond 1925 zag je steeds meer baggermachines in het veen, ook in Valthermond. De baggermachine maakt het veen tot bagger en werd door twee veenarbeider in een grote bak geschept van ongeveer 2x2 meter. In deze bak moest dan de turf drogen. Vele gezinnen verdienden hun brood in het veen. Wij kunnen het ons nauwelijks voorstellen hoe zwaar het deze mensen het hebben gehad.

Waar eens het moeras was, is nu vruchtbare landbouwgrond. Hier vind je nog de rust en de ruimte! Hier zie je de zon nog opkomen en ondergaan. En ook al is er sinds de beginjaren vijftig van de vorige eeuw geen veen meer. Het nageslacht moet het doen met de verhalen die ooit zijn verteld door de veenarbeiders uit Valthermond.

4 **Hoek 49ste laan**

kaart

- Hier kunt u een extra lus maken van circa 8 km naar punt 5. Uitvinder.
- U vervolgd dan de weg naar rechts, het fietspad zuiderdiep.
- Voor de kruising met het Zuiderdiep links af het fietspad op.
- Na ca. 650 meter staat links van het fietspad een infobord over de muziekboerderij Onder de Linden. (Boerderij in Jugendstil) I
- Na ca. 400 meter bij de Vrijheidslaan rechts een oorlogsmonument.

De plaatsen werden hier in het verleden in Valthermond aangeduid met plaats en nummer. Zo kwam men aan 49e laan. De dammen hebben maar een paar jaar bestaan want toen werden de kanalen ook dicht gegooid. Gelukkig heeft men zich op tijd bedacht zodat bij de Mondenweg (voorheen

Bakkersloane) op Zuiderdiep het kanaal en de bruggen zijn behouden. En ofschoon, het nu om vaste bruggen gaat en ze er allemaal hetzelfde uitzien, is het karakteristieke aanzicht wel behouden. Voordat U bij de Mondenweg bent angekommen komt U de straat Doorsnee tegen. De doorsnede van Valthermond. Hier staat de Modderman aan het zuiderdiep. Het infopaneel vertelt U meer hierover. Nadat de Mondenweg is gepasseerd ziet U talloze boerderijen en gevelwoningen. Op Zuiderdiep 506 liggen Stolpersteine ter nagedachtenis aan de Joodse Familie Lezer.

Ida Grooten (dienstmeisje), Telsiena en Jozefien Lezer. Foto: collectie Ria Meijer-Schmaal, Musselkanaal

Op 511 staat een sluiswachterswoning met aan de overkant de sluis. Een infobord geeft een inkijkje over het verleden van de sluis.

Aan het eind van het Zuiderdiep op 558 vind U Old Smuggler. De volledig nieuw gebouwde “Old Smuggler” is een ontmoetingsplek voor koffie met gebak of een drankje. (Voorheen C  fe / winkel T  bben). Wanneer u van het zuiderdiep naar het Noorderdiep fiets komen de akkervarkens U bijna tegemoet. Hier vind u een biologisch varkenshouderij waar de varkens zich wentelen en woelen in de modder. Zekers een kijkje waard ! Het Noorderdiep vervolgen en genieten van het weidse uitzicht en misschien ziet u de ree  n in het veld. Let op wanneer u de mondenweg oversteekt!! U komt nu via het Noorderdiep opnieuw de straat Doorsnee voorbij. Hier staat de verreki  ker waarmee U in gedachten de Modderman in het veen ziet staan.

5 **Uitvinder uit Valthermond** **kaart**

- U vervolgt het Noorderdiep tot aan plaats 49.
- Hier gaat U linksaf en vervolgd de veenbrugroute op het Zuiderdiep.
- Fiets terug naar punt 4 via het Noorderdiep en rechtsaf de 49e laan op.
- Daarna rechtsaf het Zuiderdiep op.

In 1898 begon Adolf Timmer (1875 – 1959) en zijn vrouw Lutgertje Bosma (1878 – 1972) een smederij aan het Noorderdiep 444 op plaats 34 te Valthermond. In 1902 kochten zij het winkelpand aan het Zuiderdiep 348 plaats 41. Er werden ijzerwaren, fietsen, speelgoed en manufacturen verkocht. In 1910 werd er een nieuwe smederij bij het pand gebouwd.

The advertisement features a central illustration of a bicycle with a large front wheel and a smaller rear wheel, characteristic of a gas-powered bicycle. The text is in Dutch and reads: 'BERIJDT GASVRAT RIJWIELEN' at the top, followed by 'HET LICHTSTLOOPENDE RIJWIEL DER W...' and 'Het wonder der Rijwiel-Ind...'. Below the bicycle, it says 'Prijzen vanaf 75 G...' and 'EENIGSTE FABRIKANT: A. TIMMER, Valtho...'. A circular portrait of Adolf Timmer is overlaid on the bottom right of the advertisement.

De uitvinder

Adolf Timmer was niet alleen smid, maar ook uitvinder. Zo vond Timmer de AT schop uit, wat staat voor Adolf Timmer. Timmer kreeg voor deze schop octrooi. De AT

schop werd nog jaren na het overlijden van Timmer in Duitsland gemaakt. Op het blad van de schop stond AT. Maar ook de baggersnijmachine vond Timmer uit. Hij kreeg voor deze uitvinding vele bekroningen. Het was een uitkomst voor de veenarbeiders. Ze hoefden het bagger niet meer te steken. Door de uitvinding werd het veen (bagger) gesneden. Het was een mes op wielen.

6 De gulle geefster

kaart

- **Fiets bij de Vrijheidslaan rechtaf naar het Aukje Wolfpark.**
- **Fiets de route terug om de route te hervatten. Rechtsaf het Zuiderdiep op.**

Aukje Wolf werd geboren op 5 maart 1926 in Valthermond. Zij kwam uit een echte schildersfamilie. Een groot deel van haar leven werkte Aukje als verpleegster in het Wilhelminaziekenhuis in Assen.

Op 9 juli 2004 overleed Aukje Wolf op 78 jarige leeftijd. Ze werd begraven op begraafplaats Oost in Valthermond, waar ook haar ouders zijn begraven. Aukje was enigst kind en bleef haar hele leven vrijgezel. Na het overlijden van Aukje Wolf, kwam de notaris met een testament. Daar stond in dat haar nalatenschap moest worden besteed aan speel en groenvoorzieningen in haar Valthermond. Meer dan 250 duizend euro liet zij na aan haar geboorte

dorp. Na haar overlijden werd dan ook een stichting opgericht 'stichting Aukje Wolf'. Na veel wikken en wegen werd besloten om een parkje aan te leggen naar haar vernoemd. Een stukje land tegenover de plaatselijke aula aan de Vrijheidslaan van zo'n drie hectare, leek een geschikte plek. In november 2007 ging de eerste schop in de grond. Er moest heel wat grond verzet worden en de vrachtwagens reden af en aan. Op 19 maart 2008 vond de opening plaats van het Aukje Wolfpark. Een prachtig parkje met waterpartijen, wandelpaden en bruggetjes. Zelfs kwam er een bronzen beeld van Aukje, gemaakt door beeldhouwster

Kiny Copinga. Bij de ingang van het park staat een ijzeren plaat 'Aukje Wolfpark' gemaakt door Jan van der Meij. In de plaat is een uitsnede van Lisdodde's en Lelies.

Een park waar je in alle rust kunt wandelen, genieten van de natuur en uitzicht over de landerijen. Een park.....zoals Aukje het bedoelde!

7 **Vervoer over water**

kaart

- **Fietspad volgen tot plaats 84. (ca 2200 meter - zie bushokje 84e laan)**
- **Valthermond**

Toen het moerasgebied voor het toekomstige Valthermond ontwatert was, door middel van kanalen en wijken, kon het turfsteken begin-

nen. En daarmee kwam ook het scheepvaart opgang om de gestoken turf, na droging, te vervoeren. Het laden van turf op een schip werd meestal door vrouwen gedaan. Het stapelen van de turf aan de zijkanten van het schip was nogal precisiewerk. Turf werd gebruikt als brandstof voor huishoudelijk gebruik, maar ook door de industrie in heel Nederland.

Omdat Valthermond in opbouw was, namen de schippers vaak bouwmaterialen mee op hun terugreis. Naarmate het veen werd afgegraven, kwam er steeds meer landbouw-

grond voor in de plaats. Hierdoor kwam er ook een verschuiving in de lading van de schippers. Omdat het pas ontgonnen land nogal schraal was, zag je steeds meer schepen afgeladen met stratendrek (compost) richting Valthermond varen. Het stratendrek kwam uit de grotere steden van het land. Later werd er ook kunstmest en andere materialen per schip vervoert. Maar vooral landbouwproducten zoals; aardappelen, bieten, graan en stro. Het was niet altijd even makkelijk voor de schipper om door Valthermond te varen. Valthermond kende vele bruggen (badde) die afgedraaid moesten worden. De wat oudere jeugd van Valthermond deed dit maar al te graag voor de schipper. Zo verdienden ze er een zakcentje bij. In de jaren vijftig van de vorige eeuw zag je steeds meer vrachtwagens die de handel van de schippers overnamen. Vooral landbouwproducten vonden zo sneller hun bestemming. Het scheepvaartverkeer in de Drentse monden had geen toekomst meer! In 1973 was het einde verhaal voor de scheepvaart in Valthermond. Het Noorderdiep werd helemaal gedempt en het Zuiderdiep voor de helft, tot aan de Doorsnee. Hoe kwam men ooit op het idee om de kanalen in dit veenkoloniale gebied te dempen. Valthermond kende ooit twee kanalen stelsels, maar door de demping van de kanalen, is Valthermond, Valthermond niet meer!

8

Waar zijn ze gebleven

kaart

- Fietspad volgen tot plaats 84. (ca 2200 meter - zie bushokje 84e laan)
- Hier de straat oversteken en einde van de weg linksaf. Noorderdiep.
- Na ca. 300 meter rechts villaboerderij - gebouwd in 1937 naar ontwerp van architect Tiesing.

In de jaren vijftig van de vorige eeuw kwamen er vele straatventers langs de deuren in Valthermond. Ze venten met paard en wagen, op de fiets met een mand voorop of met een fietskar. Maar er werd ook met een auto of vrachtwagen gevent door het langgerekte Valthermond, zo'n elf kilometer.

Tegenwoordig kopen we bijna alles in de supermarkt. Maar dat was vroeger wel even anders! In die tijd kwamen de melkboer, bakker, groenteboer, kruidenier, slager, petroleumboer, kolenboer, bloemenventers en

Melkventer Gerrit van der Heide, omstreeks 1945 aan het Zuiderdiep te Valther

scharensliiep langs de deuren. Maar ook mensen die galanteriën verkochten, zoals in Valthermond 'Gienus met de madde'. Ook de voddenman en schillenboer kwamen in Valthermond. En op vrijdag kwam de getrouw visboer langs. Valthermond kende ook twee bekende ijscoventers Gerriet van Dijk (Gerriet vemie) van Dijk verkocht vemie ijs. En Roef Suk (Roef dubbeltje) Suk verkocht steekijs voor een dubbeltje.

Maar ook de leed aanzegger kwam langs de deur dat er iemand overleden was.

Eind jaren zestig kwam de SRV – wagen langs de deuren, ook in Valthermond. In deze omgeving rijden er nog steeds rijdende winkelwagens. Maar toch zien we steeds meer dat supermarkten hun eigen bezorgdienst hebben. Gemak dient de mens! De venters kwamen in Valthermond meestal achterom. Het gebeurde weleens dat de mensen niet thuis waren, als ze wat hadden besteld. Dat

was geen enkele probleem! Meestal als de mensen even weg waren, zetten ze een bezem voor de deur, zodat de venter zijn bestelling binnen kon zetten. Venters langs de deuren. Het is nostalgie! Wat was het een bedrijvigheid in stad en land.

9 Kogelflesjes

kaart

- **Fietspad volgen tot plaats 84. (ca 2200 meter - zie bushokje 84e laan)**
- **Hier de straat oversteken en einde van de weg linksaf. Noorderdiep.**
- **Na ca. 300 meter rechts villaboerderij - gebouwd in 1937 naar ontwerp van architect Tiesing.**

Valthermond kende ooit 6 scholen 7 kerken en nog veel meer cafés. In één van de cafés was een ook een limonadefabriek gevestigd. Niesko Pras (1884-1952) nam in 1911 café Veenlust op plaats 77 aan het Zuiderdiep K342 nu 150 (de Zonnebloem) te Valthermond over van Albert Zijlma. In het café van Pras konden de scheepsjagers ook overnachten. Pras was niet alleen caféhouder, maar produceerde ook limonade gazeuse. Pras verkocht de limonade in een kogelflesje. Na de bereiding van het limonade werd als laatst koolzuur toe gevoegd. Door de druk van het koolzuur werd de glazenkogeltje tegen de hals van het flesje gedrukt, waardoor de inhoud middels een rub-

beren ringetje luchtdicht werd afgesloten. Om uit het kogelflesje te drinken of schenken moest men de kogel met een stokje naar beneden drukken. Het stokje werd meegeleverd bij de aankoop van een flesje limonade. De kogelflesje werden gemaakt bij glasblazerij Bakker in Nieuw Buinen. Later kwamen de beugelflesjes in opmars, en was dit het einde van het kogelflesje.

10 **Winkelnering, stille knip** kaart

- Na ca. 100 meter bent u bij het Vervenershuis.
- Koffiestop tijdens opening op zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur.

Valthermond kende in de tijd van de verve-ning een aantal verveners die er ook een kruidenierswinkeltje bij hadden. De vrouw van de veenbaas dreef meestal het winkeltje. Freek Kamst en zijn vrouw Henderika Beekman, hadden ook zo'n combinatie aan het Zuiderdiep K 435 te Valthermond.

De familie Kamst verkochten ook clandestien alcohol (jenever) meestal was dit zelf gestookt en stond niet voor het oog. Bij Kamst was dit verstoppt in een kast in de keuken. De verkoop van het jenever werd daarom ook wel 'stille knip' genoemd. Door de verkoop van de

jenever, kwam het geld rechtstreeks in de portemonnee (knip) van de veenbaas. Er werd dus geen accijns over betaald. De arbeiders die voor Kamst werkten, kregen op zaterdagmiddag hun loon in een zakje (puutje) Dit gebeurde in het kantoortje naast het winkeltje. Bij deze uitbetaling werd ook een stevige borrel gedronken door de veenarbeiders. Die uiteraard wel betaald moest worden!

Door de week hadden de vrouwen van de veenarbeiders hun boodschappen uit het kruidenierswinkeltje gehaald. Vaak was het zo in die tijd, dat de gehaalde boodschappen niet direct betaald werden. Schrijf het maar even op, mijn man betaald zaterdagmiddag wel. De veenarbeiders waren in die tijd verplicht om hun boodschappen bij de veenbaas te kopen waar ze voor werkten (verplichte winkelnering) Werd dit niet gedaan? Dan konden ze een andere baas zoeken.

11 **Vervenershuis**

kaart

- **300 meter verder aan de rechterkant van de weg vindt u de plek en het infobord over het schip waar acht slachtoffers tijdens de veenbrand in 1917 in omkwamen.**

Het in 1916 gebouwde Vervenershuis in Valthermond is een van de weinige panden die tijdens de grote veenbrand van 1917 ge-

spaard is gebleven. In 2005 is het een rijksmonument geworden. Nadat het pand door Het Drentse Landschap is aangekocht, is het tussen 2009-2011 volledig gerestaureerd. Een groot deel van het voorhuis bleek nog veel oorspronkelijke elementen te bevatten, waardoor het huis in bijna oorspronkelijke staat is teruggebracht.

Winkel en museum

Het voorhuis is ingericht als museum met winkeltje en wordt beheerd door een enthousiaste groep vrijwilligers. In dit museum worden onder andere spulletjes tentoongesteld van de oorspronkelijke bewoners van het Vervenershuis. Het museum is geopend op de zaterdagen van 1 maart t/m 1 december, van 13.00 tot 17.00 uur. www.vervenershuis.nl

12 Een zwarte dag in het veen kaart

- Na ca. 50 meter bij de rotonde rechtsaf naar de Valtherblokken-Noord.
- Ga rechtdoor de Dreef op. Na een knik in de weg komt u na ca. 800 meter bij de Exloërweg.
- Weg oversteken en linksaf. Hier bent u terug bij het Fletcher hotel.
- Valthermond

Op 21 mei 1917 ontstond er een grote veenbrand in Valthermond. Vermoedelijk is de brand ontstaan door onvoorzichtigheid bij het stoken van een koffievuurtje of door vonken van een locomotief. Dit is niet bekend. Er werd echter ook gesuggereerd dat de veenbrand te maken had met de stakingen in die tijd in het veen.

De brand begon aan de Valtherdijk nabij plaats 71. Er stond die dag een strakke oostenwind. Het was al enkele weken mooi weer geweest en het veen was kurkdroog. Door de

harde wind verspreide het vuur zich razend snel richting het Zuiderdiep in Valthermond. Iemand vertelde: “Het vuur ging sneller dan een mens kon lopen”. Binnen enkele uren stond een gebied van drie bij drie bij drie kilometer in brand. De brand ging richting Tweede Exloërmond, Valthe en Exloo.

17 mensen vonden de dood, waaronder een schippersgezin van acht personen. Zo'n negentig huizen vielen ten prooi aan de vlammenzee. In omvang was de veenbrand een ramp in Nederland, maar vooral in dit gebied! Op 25 mei 1917 bezochten Koningin Wilhelmina in gezelschap van haar man Prins Hendrik, de Commissaris der Koningin in Drenthe, Mr. Linthorst-Homan en burgemeester Vriend van de gemeente Odoorn het rampgebied. Meer informatie over de grote veenbrand van 1917 is vinden in het vervenershuis te Valthermond.

Overnachten in Valthermond

Valthe heeft prachtige vakantie accommodaties beschikbaar voor liefhebbers van rust en ruimte. Een paar dagen er even helemaal tussenuit! Je verblijft midden in de natuur in een huis dat van alle gemakken voorzien is. Je kunt de accommodaties in Valthe rechtstreeks boeken via www.valthe.nl/overnachten/

**St. Bestemming
Borger-Odoorn**

Teksten: Gemeente Borger-Odoorn

Coördinatie: Roel van der Veen

Topografie: BRT Achtergrondkaart © Kadaster/
OpenStreetMap (CC BY 4.0).

Vormgeving: Smartmobiletour.nl